

Regeringskansliet

**Yttrande, Örnsköldsviks kommun, Från kris till kraft -
återstart för kulturen (SOU 2021:77)**

Örnsköldsviks kommun anser att utredningen ger en mycket bra beskrivning av nuläget inom kulturen. Något mycket viktigt som lyfts är kulturens del i andra områden och vikten av att öka samarbetet. Det gäller bland annat näringsliv, skola och bildningsverksamhet, samhällsutveckling samt demokrati. Det är dock av vikt att man på statlig, regional och kommunal nivå förstår att kultur har ett egenvärde och är något mer än enbart besöksnäring utan i högre grad handlar om samhällsutveckling och demokrati. Det behövs insatser på alla nivåer för att komma framåt och här beskriver utredarna flera bra förslag.

I kultursamverkansmodellen med flernivåsystemet finns mycket att utveckla. Regionen ges stort ansvar och mandat fast det är staten och kommunerna som står för den största finansieringen. Vad kan vi som kommun räkna med att regionen gör? Utredningen pekar till exempel på regional samordningshjälp till de kommunala kulturskolorna, något som har tagits upp ett flertal gånger i Västernorrland. Vi saknar till viss del det kommunala perspektivet med uppdrag och medel för att stärka den lokala kulturen.

Frågan om representativitet, genom delaktighetsmålet, är av stor vikt men samtidigt en stor utmaning. Utredningens förslag om att utveckla kvalitetsmål i stället för kvantitetsmål är mycket bra. Här är det även viktigt att alla nivåer beskriver vikten av att hela samhället ska känna igen sig inom kulturen i sina målbeskrivningar.

Utredningen beskriver tydligt och klart digitaliseringens utveckling och möjligheter men också att det krävs insatser för att öka den digitala delaktigheten och media- och informationskunnigheten (MIK). Digitaliseringen är en vinnare under pandemin men att digitalisera kostar och kräver en egen kompetens. Kunskapen kring hantering av frågor som rör exempelvis upphovsrätt och GDPR måste också öka. Ska kulturarvet kunna fortsätta digitaliseras krävs mer resurser och utvecklad teknik. Ska fler nås av digitala kulturarrangemang krävs detsamma och dessutom en digital delaktighet i samhället. Något som saknas i utredningen är att mottagaren och sändaren i digitala utbud inte behöver vara institution-privatperson, det kan lika gärna vara sändning till en lokal, exempelvis från

regionteatern till bygdegården eller boendet. Här behövs satsningar på både teknik och ekonomi. En kultur består av både samtida och historiska pusselbitar, och därför är det av vikt att det historiska "arvet" bevaras, men att det inte får ta över i relation till det nya. Digitaliseringsprojekt är ju ett sätt att både skapa arbetstillfällen och att värna vårt gemensamma ursprung, historien.

Det är välkommet med analys och kartläggning av hinder för jämlikt deltagande. Utredningen belyser mycket som vi redan känner till och verksamheter på olika nivåer arbetar aktivt för att bredda deltagandet, men på sikt torde mer stöd och styrning krävas för att förändra, vilket också beskrivs i de olika delförslagen. Örnsköldsviks kommun stöder förslaget att utreda formerna för nationell samordning gällande bibliotekens utlån av e-media, det handlar både om kostnaderna för biblioteken och för den kommunala kulturekonomin men också om en likvärdig tillgång i hela landet. Författarnas villkor belyses bra och att det krävs insatser för att förbättra exempelvis gällande ersättningen av e-media i och med att den biblioteksersättning som finns inte fungerar inom e-området.

Den problematik som finns gällande marknadskrafternas negativa påverkan på mångfalden inom litteraturområdet, genom snävare utgivning av ljudböcker och även övriga e-medier, belyses men här saknas tydliga förslag om hur dessa förutsättningar kan förändras men det hela är förstås otroligt komplext. Skolan behöver bli bättre på att ta emot och bekosta kulturupplevelser, läroplanerna är tydliga men verkligheten ser annorlunda ut. En kombination av samverkan mellan olika områden på alla nivåer, översyn av Skapande skola och samverkansmodellen är nödvändigt, men kanske framförallt att kultur lyfts i debatter, visioner och planer så att det blir synligt i skoldebatten.

Örnsköldsviks kommun anser att det är en brist i utredningen att nationella minoriteters kultur, dess villkor och konsekvenser av pandemin, inte behandlas i ett helhetsgrepp för Sveriges fem nationella minoriteter och minoritetsspråk. Detta är något kommunen gärna ser att Kulturdepartementet löser skyndsamt genom att tillsätta en fördjupad separat utredning kring. Det är särskilt viktigt med tanke på den uppföljningsrapport för år 2020 som Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget lämnat som Sveriges uppföljningsmyndigheter på området som berör nationella minoriteter och minoritetsspråk med särskilt fokus på coronapandemins konsekvenser för de nationella minoriteterna och minoritetsspråken. Örnsköldsviks kommun vill också uppmärksamma Kulturdepartementet på det faktum att nämnd uppföljningsrapport som avser år 2020 inte finns med bland referenserna i utredningen.

Örnsköldsviks kommun anser det självklart att i liknande utredning sammanfatta särskilt och specifikt konsekvenserna för Sveriges nationella minoriteter och minoritetsspråk som pandemin inneburit och alljämt innebär, analysera vilka lärdomar som kan dras av detta i ett helhetsgrepp samt föreslå riktade ekonomiska medel vikta särskilt för Sveriges samtliga nationella minoriteter och minoritetsspråk. Örnsköldsviks kommun menar att de nationella minoriteterna och minoritetsspråken ska ges goda förutsättningar för kultursektorns återstart och utveckling samt möjliggöra att Sverige har ett starkt, hållbart och oberoende kulturliv i alla delar av landet för Sveriges samtliga nationella minoriteter och minoritetsspråk. Utredningen tar dock upp Kulturrådets bidrag för de nationella minoriteterna, men det är enligt Örnsköldsviks kommun långt ifrån nödvändigt helhetsperspektiv för kultur- och språkområdet för Sveriges samtliga nationella minoriteter och minoritetsspråk.

Språk och kultur går hand i hand och avsaknaden av ett fördjupat perspektiv i utredningen för Sveriges fem nationella minoriteter och minoritetsspråk, var och en enskilt samt tillsammans, är bekymmersam då det finns underlag i t.ex. tidigare nämnd uppföljningsrapport från år 2020 som beskriver konsekvenserna för språk- och kulturfrämjande arbetet som oroväckande

Att kulturella och kreativa näringar är en del av både kulturpolitik och näringslivspolitik är självklart och vi tycker att det är bra och viktigt att det lyfts i rapporten att berörda aktörer måste bli bättre på att samarbeta. Allt som handlar om utökad stöd och utökad trygghetssystem för kulturella och kreativa näringar är välkommet, även om problembilden funnits länge har det ställts på sin spets under pandemin.

Återinför Riksutställningar och likställ momsens inom kulturen. För att framtida kulturarrangemang, kulturyttringar och kulturarbete ska fortsätta ha en bred mångfald samt för att skapa utrymme för kreativa satsningar, är det av vikt att förutsättningarna är detsamma inom området varför förslaget på 6 % moms är att föredra och att de områden som idag är momsbefriade förblir det. Detta skapar ett utrymme för främst mindre, och ideella, organisationer att ha en större kapacitet för arrangemang och aktivitet som gynnar den kulturella satsningen i hela kommunen samtidigt som en likvärdig moms verkar för en transparent, jämställd och likvärdig utveckling inom kulturområdet.

Plattformsbildning inom bild- och formkonst anser vi vara en bra idé för att entusiasmera och berika fältet. Tidigare fanns riksutställningar som en sammanhållande part som kunde fungera i relation till både region och kommun. En sådan resurs ser ut att saknas nu, bland annat för att säkra kvalité och mångfald i hela landet.

Kulturens vikt för hälsan blir lätt instrumentell. Det är av största vikt att komma ihåg att det fria kulturlivet, tillgång till civilsamhällets kulturutbud, kommunal kultur i form av bibliotek, museer och kulturskola ÄR hälsobringande kultur. Känsla av delaktighet inom kulturen är ett måste om vi ska kunna prata om kultur och hälsa, framförallt när det gäller ungas psykiska hälsa.

Örnsköldsviks kommun anser att de konkreta förslag som läggs fram är bra. En svår och viktig uppgift för oss på kommunal nivå är att hänga med och svara upp, söka stöd, ge plats åt praktikanter, hålla den ekonomiska nivån, tillgängliggöra kulturen och stötta kulturlivet. Utifrån resonemanget under kapitel 3.6 angående förutsättningar för konstnärlig verksamhet vill Örnsköldsviks kommun även lyfta in vikten av att tillhandahålla ”arbetsplatslösningar” på en bred front och inte enbart förlita sig på stipendier. Detta för att nå så många kulturarbetare som möjligt och inte enbart den grupp som kommunen med sitt urvalssystem och ögon kan identifiera idag.

Örnsköldsviks kommun tycker att skrivningen i 4.10.1 om att basera resultatbedömningen av verksamheterna på kvalitativa bedömningar av verksamheternas arbetssätt för att bredda deltagandet låter både spännande och intressant. Vår undran är dock hur ”tumstocken” för bedömningen kan se ut? Under 7.3.4 ”stärk förutsättningarna för civilsamhällets kulturaktörer” önskar vi tillägg av följande: Inför stöd som hanteras på kommunnivå för att utveckla lokalthållande organisationer med att bli digitala kulturarenor på landsbygden. Vilket också i hög grad gynnar kulturskolorna (stycke 7.8). Under 7.6 ”ta till vara digitaliseringens möjligheter” ser vi gärna följande tillägg: Här behöver Riksantikvarieämbetet föra en dialog även med kommunerna för att få en bättre bild av behov och möjligheter. En tanke här är att i samverkan med exempelvis Socialfonden (om utlysningarna ser liknande ut kommande perioder) kan en kombination av anställningar för digitalisering och utveckling av de fysiska kulturarvsplatserna vara möjligt. Guidade visningar, storytelling och annat inspelat material kan komplettera och förbättra tillgängligheten på exempelvis kulturarvsföreningars webbsidor.

Avslutningsvis vill Örnsköldsviks kommun nämna att förslaget om att tillsätta en utredning med uppdrag att undersöka om, och i såfall hur, kultursamverkansmodellen kan utvecklas är något vi synnerligen ser positivt på.

Örnsköldsviks Kommun

Per Nylén
Kommunstyrelsens ordförande